

Openingstekst: Naar Ernesto Cardenal, Psalm 5.

Heer, hoor mijn woorden - hoor mijn klacht - hoor mijn protest
want U bent geen God van dictators – U steunt niet hun politiek
hun propaganda raakt U niet.
U spant niet samen met boeven en gangsters. Hun toespraken staan
vol leugens, en niemand doet er iets aan. Zij spreken over vrede en
roven en moorden.

Hun kanalen brallen leugens heel de hele dag.
Hun computers zitten vol met misdadige plannen en
dreigende dossiers. Maar U wilt mij voor hun plannen bewaren
Zij praten bij monde van mitrailleurs
met tongen van flitsende bajonetten.

Sla hen God - verijdel hun politiek - torpedeer hun plannen
blokkeer hun program - Als de sirene huult - staat Gij naast mij
Gij zijt mijn schuilkelder op de dag van de bom

Gezegend wie niet gelooft in leugens
niet meebuigt met propaganda en misleiding.
Wij geloven: Uw liefde beschut beter dan raketten en drones.

Lezing: Matteüs 17: 1-9 (NBV21)

Zes dagen later nam Jezus Petrus, Jakobus en diens broer Johannes met zich mee een hoge berg op, waar ze alleen waren. Voor hun ogen veranderde Hij van gedaante, zijn gezicht straalde als de zon en zijn kleren werden wit als het licht. Plotseling verschenen aan hen Mozes en Elia, die met Jezus in gesprek waren. Petrus nam het woord en zei tegen Jezus: 'Heer, het is goed dat wij hier zijn. Als U wilt zal ik hier drie tenten maken, een voor U, een voor Mozes en een voor Elia.' Hij was nog niet uitgesproken of een stralende wolk overdekte hen, en uit de wolk klonk een stem: 'Dit is mijn geliefde Zoon, in Hem vind Ik vreugde. Luister naar Hem!' Toen de leerlingen dit hoorden, werden ze overvallen door een hevige angst en wierpen ze zich ter aarde. Jezus kwam dichterbij, raakte hen aan en zei: 'Sta op, wees niet bang.' Ze keken op en zagen niemand meer, Jezus was alleen. Toen ze de berg afdaalden, gebod Jezus hun: 'Praat met niemand over wat jullie hebben gezien voordat de Mensenzoon uit de dood is opgewekt.'

Overweging

Lieve mensen hier verzameld, en u thuis – ergens anders – of onderweg.
Laten we eens positief beginnen. Met een wonder, een klein persoonlijk wonder. Het is lang geleden dat ik echt blij werd van het lezen van theologisch boek. Geraakt, ja. Onder de indruk, soms. Van het boek "Echo's van het goede nieuws", NT boek van Geurt Henk van Kooten werd ik blij, en bemoedigd. En geïnspireerd.

Van Kooten is hoogleraar NT in Cambridge als “Lady Margaret Professor”, een leerstoel met een grote geschiedenis. Eerder werkte hij aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij komt uit de klassieke talen. In het boek “Echo’s van het goede nieuws” doet hij iets onvoorstelbaars. Hij leest met een methodische frisheid, geleend van de klassieke talen en filosofie, de vier evangeliën opnieuw. Hij zet ze historisch in de context van het Romeinse rijk in de eerste eeuw van onze jaartelling. Daarbij schuwt hij de complexiteit van de analyse niet.

Hij komt zelfs tot een totaal nieuwe, omvattende, theorie hoe de vier evangeliën in hun tijd te plaatsen zijn, met welk publiek in beeld, en waarom. De aloude “bronnentheorie”, die van de 19^e eeuw dateert, gaat overboord. Met scherpzinnige argumenten pleit hij voor een vroege datering van het Johannesevangelie, dat het evangelie van Marcus tot doel heeft Romeinen ervan te overtuigen dat die Jezus van Nazareth niet gevaarlijk was, en dat Mattheus en Lucas simpelweg het hun bekende Marcusevangelie hebben verrijkt met hun bekende verhalen. Mattheus zou in Antiochië geschreven kunnen zijn, voor de Joodse gemeenschap daar. Lucas zou pas in de jaren ’90 geschreven zijn, wat hij afleidt uit bekendheid met geschriften van Flavius Josephus.

Erg interessant. “Een feest voor de geest en een uitdaging voor de ziel” (flaptekst Stephen Cherry.)

Niet alleen omdat een oude, Duitse, theorie omvergehaald wordt.

Doordat GHvK de tijd waarin de hoofdpersonen en de auteurs van de evangeliën op een nieuwe manier serieus neemt, krijgt het verhaal van Jezus een frisheid en een focus, die kwijtgeraakt waren door specialisatie. Bijv. in Lucas, of Johannes.

GHvK denkt de invloeden samen, die in de wetenschap uit elkaar werden gehouden. Klassieke talen en filologie hebben de bijbelse geschriften veelal links laten liggen. Maar ook omgekeerd hebben theologen – zegt hij – een wat beperkt beeld gehanteerd.

Hij laat zien, hoe de plaatsen waar Jezus optrad, plekken waren met betekenis in die tijd. Plaatsen getekend door militaire bezetting, en een poging tot invoeren van een nieuw pantheon van goden.

Tijdens mijn studie theologie heb ik nooit anders gedacht, dan dat Galilea een wat suffig en achtergebleven stuk van Palestina was. GHvK laat overtuigend zien, dat het Galilea uit de tijd van Jezus veel “gecultiveerder”, veel beschaafder, veel Griekser en Romeinser was dan wij lange tijd dachten.

Een soort van Staphorst, zeg maar.

Op het christelijk gymnasium in Zwolle waren docenten klassieke talen weliswaar kerkelijk betrokken, maar afgezien van een stukje Vergilius, een paar brieven van Plinius werd er nooit een poging gedaan die twee werelden (Klassieke Oudheid en leefwereld van het Nieuwe Testament) serieus op elkaar te betrekken.

Hij denkt dit systematisch door. Daarmee wordt zijn boek een feest van kleine ontdekkingen en nieuwe perspectieven. Straks een voorbeeld.

Maar het meest indrukwekkende vind ik dit: hij integreert de geschiedenis van de bijbelse boeken met onze historische kennis van de eerste eeuw. De Joodse Opstand van 66-70, in al zijn consequenties, zoals de vernietiging van Jeruzalem, de verdrijving van de Joden uit het land, betreft hij direct en overtuigend op de boodschap van Jezus zelf.

Als je Jezus begrijpt tegen de achtergrond van de Joodse Opstand, wordt Marcus een samenhangend en stevig pleidooi om de Romeinen uit te leggen, dat deze Jezus niet gevaarlijk is. Hij wil de Romeinen niet verdrijven. Hij is een soort van koning, maar van een andere orde. Gelukkig: “hij verdrijft alleen maar demonen”. Hij maakt mensen beter. Dat is allemaal goed, want niet gevaarlijk.

Na de verpletterende ervaring van de val van Jeruzalem (30.000 mensen gekruisigd, volgens Flavius Josephus), vult Mattheus dit aan met de Bergrede: Jezus formuleert een nieuw radicaal pacifisme met een sociaal program. Coherent en overtuigend. Een absoluut hoogtepunt is ook zijn analyse van reis en betekenis van de magiërs.

Genoeg de lof gezongen. Dit boek helpt ons ook praktisch. Om met nieuwe frisheid naar de evangeliën te kijken. Dat pas ik nu toe op onze lezing: “De verheerlijking op de berg”.

De standaard-uitleg (ook van mij) tot nu toe was:

1. Jezus gaat de berg op – Daar staat hij in een wonderlijk licht. Dat verbind je dan met de “aanschijn” van de Eeuwige. De openbaringen van God aan Mozes en Elia o.a.
2. Die twee personen staan dan voor “de wet en de profeten”. Jezus staat in die traditie: de wet die leven en richting geeft. De kritische profetische traditie, die ook koningen de waarheid durft te zeggen.
3. De stem uit de hemel is een citaat uit Jesaja 42. En dat is het exegetische konijn uit de hoed. Want wie verder leest op die plek zit in “de lijdende knecht van de HEER”.
4. Een nieuw geluid. Een extra. Een nieuwe weg? Niet met majesteit? Een ander soort leider?
5. Petrus wil een tent opslaan voor ieder. Dat mag niet. Het moment van openbaring gaat voorbij. “Even is het waar, en dan is het weg”, zoals we straks gaan zingen.

Strak verhaal, vind ik zelf. Kwam Meestal ook goed aan bij gemeenten.

Wat voegt nu de lezing van GHvK toe aan deze boodschap? Wat is nu nieuw, fris, stimulerend?

1. Metamorfosis. Grieks woord. Klassiek. Goden gedragen zich zo.
2. Doel van de metamorfose is meestal om een vrouw te verleiden.
3. Goddelijke lichtschijs – Heersers willen stralen. De vernietiging van Jeruzalem werd gevierd in Rome met twee triomfbogen, en met het altaar van vrede (Ara Pacis).
4. Vrede betekent hier: het meedogenloze herstel van de Romeinse orde, de Pax Romana.
5. Ja, Jezus wordt door de evangelisten in verbinding met het goddelijke gebracht.
6. Maar hij gedraagt zich niet zo. Hij gaat een andere weg. Die van zelfverloochening. Om te lijden en sterven.
7. Die andere weg van Jezus begrepen de lezers van Mattheus direct als een andere dan die van Opstand en geweld. Een weg die naar het verderf had gevoerd, naar onnoemlijk lijden.
8. Dit is een derde weg, die in Mattheus geschilderd wordt in de Bergrede. Zalig de vredestiters, want van hen is het koninkrijk van God.

Die derde weg vind ik ongelooflijk actueel. Nu alles roept om daadkracht, om militarisering, om alternatieve nucleaire protectie, om kracht – lezen wij hier de blijde boodschap van iemand die zei: “Nee, niet zo”. Mijn koninkrijk is van een andere orde.

Zelf vul ik dat zo in: De wereld om ons heen staat in brand, zoals al eerder. Daarin kunnen we niet altijd kiezen en moeten we dingen ondergaan, en misschien wel ondergaan. Toch hoeven we ons niet laten meeslepen in haat en geweld, hoe voor de hand liggend dan ook. En tegen de stroom in, want mensen zullen zeggen: je bent niet solidair, je begrijpt het lijden.

Maar als we dan het leger in moeten, dan als hospitaalsoldaat. Als geestelijk begeleider. Als er dan gevochten moet worden, dan altijd met een oog op een toekomst, waarin mijn vijand toch weer medemens worden kan. Waar ook Russen met mij aan tafel kunnen zitten, waar Armeniërs en Turken elkaar weer kunnen verdragen, waar Palestijnen en Israëli's elkaar in de ogen kunnen zien en “vrede met u” kunnen zeggen, ieder in de eigen taal.

Van die nieuwe weg van Jezus zingen wij “wie was mijn vijand? Ik zal hem in vrede ontmoeten.
Dan zal ik gaan, waar nog geen wegen bestaan, vrede – de weg voor mijn voeten”.
(443 ZZZ bundel.)
Moge het zo zijn.

Slottekst:

Allen, die hier tesamen zijn
hoort dit bericht:

Wij staan tesaam voor het gericht
voor goed of kwaad te kiezen,
een volk dat voor tirannen zwicht
zal meer dan lijf en goed verliezen
dan dooft het licht.

H.M. van Randwijk

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl